

Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartement
Postboks 8112 Dep
0032OSLO

Deres ref.	Deres brev av:	Vår ref.	Emnekode	Dato
		201008252-9 BJOL	SARK-031	12. august 2010

Høringsuttalelse - Valgets kval? Etablering av en sentral valgenhet

Det vises til departementets høringsskriv datert 11. mai 2010 sendt til aktuelle høeringsinstanser

Bergen bystyre behandlet saken i møtet 280610 sak 158-10 og fattet følgende vedtak:

”Bystyret vil gi slik uttalelse til forslaget om mulig etablering av en ny sentral valgenhet:

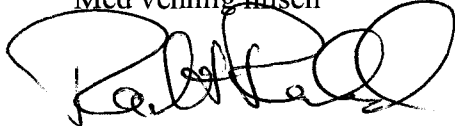
1. Bergen bystyre slutter seg til forslaget fra Direktorat for forvaltning og IKT om å etablere en ny sentral valgenhet.
2. Valgenheten bør etableres som et direktorat, men med rammebetingelser som sikrer valgenheten en faglig uavhengighet i forhold til departementets ordinære styringsfunksjoner. Det bør skje en lovfesting av valgenhetens ansvar og rolle og avskjæring av departementets instruksjonsmyndighet når det gjelder enkeltvedtak.
3. Etablering av en ny valgenhet må være forankret i ivaretagelse av faglig hensyn på oppgaveområdet, knyttet opp mot prinsipper om forvaltningens partipolitiske nøytralitet og upartiskhet.
4. Valgenheten må bygges opp med en kapasitet og kompetanse som kan gi råd og avlastning for kommunene som gjennomføringsorgan hva angår avvikling av valg.
5. Arbeidet på dette området må underlegges en stor grad av åpenhet.
6. I tilknytning til den nye valgenheten etableres det en klagenemnd som håndterer klager både i forbindelse med kommunevalg, stortingsvalg og ulike typer folkeavstemminger.
7. En vil anbefale at direktør for valgenheten ansettes på et langvarig åremål
8. En ny valgenhet må lokaliseres uavhengig av departementet. Slik sett bør det tillegges stor vekt å etablere den nye enheten utenfor osloområdet.
9. I tillegg til å følge opp prosjekter og utviklingsarbeid initiert av departementet, bør den nye valgenheten også få et mandat til på eget initiativ å planlegge og følge opp forsøks og utviklingsarbeid på dette oppgaveområdet.
10. Valgenheten bør følgelig lokaliseres til en by som i tillegg til Difis kriterier om god tilgang på juridisk og IT kompetanse, også har kompetansetilgjenger knyttet til

demokratiutvikling i forbindelse med valg, samt forskning på valgavvikling og valgresultater.

11. Bergen bystyret vil peke på at det bør være i nasjonens interesse å kunne nyttiggjøre seg det høyt kompetente miljøet som er etablert ved Universitetet i Bergen på dette området, ved å legge valgenheten til Bergen.
12. For å sikre et godt samspill mellom departementet som øverste fagorgan på området og et fremtidig direktorat, er det viktig at en i det videre arbeid også fokuserer på de oppgaver som på dette området blir liggende igjen i departementet. Utredningen som foreligger gir i begrenset grad innsikt i hvilke oppgaver dette er, og omfanget av dem.”

Byrådets saksutredning følger vedlagt til ytterligere informasjon.

Med vennlig hilsen

Robert Rastad
kommunaldirektør

Byrådet

Høring - Valgets kval? Etablering av en sentral valgenhet

BJOL SARK-031-201008252-2

Hva saken gjelder:

Det som karakteriserer mange velfungerende demokratiske land, er at det ikke har vært nødvendig å etablere et klart skille mellom regjeringen på den ene siden, og det organ/den funksjon som planlegger og bidrar til gjennomføring av valg på den annen side. Behovet for et slikt prinsipielt skille er imidlertid gradvis blitt satt på dagsorden. I Sverige har en f eks relativt nylig innført et slikt formelt skille.

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har gitt Direktorat for forvaltning og IKT (Difi) i oppdrag å utrede grunnlaget for etablering av en slik sentral valgenhet også i Norge. Rapporten fra Difi foreligger nå, og er sendt ut på høring med høringsfrist 1. september 2010. Høringsbrevet er sendt ut i slutten av mai. Dette innebærer en svært knapp høringsfrist. Dersom bystyret skal ha anledning til å uttale seg i saken, må saken fremsendes til bystyrets møte 28. juni 2010. Alternativt kan bystyret behandle saken i sitt møte 20. september, basert på en høringsuttalelse allerede avgitt av byrådet.

I høringsskrivet fra departementet understrekes det at regjeringen ikke har tatt stilling til om det skal etableres en sentral valgenhet. Heller ikke er det tatt stilling til hvordan en slik valgenhet bør organiseres. Før det tas stilling til disse spørsmålene, ønsker departementet å gjennomføre en bred høringsrunde der høringsinstansene inviteres til å komme med innspill på de forslag som ligger i rapporten fra Difi. Rapporten fra Difi gir langt på vei klare anbefalinger om å etablere en slik sentral valgenhet.

Norge har en svært desentralisert avvikling av valg, der kommunene står for en betydelig del av det praktiske arbeid med avvikling av valg - dette gjelder både kommune- og stortingsvalg.

Saken dreier seg først og fremst om prinsipper knyttet til forholdet mellom politikk og fag – dvs. hvor stor grad av uavhengighet det bør være mellom departementet som et politisk styrt organ, og en valgenhet som bør ha en relativt stor uavhengighet hva angår direkte politisk styring.

En går følgelig ikke nærmere inn på hvilke konsekvenser det kan ha for Bergen kommune som gjennomfører av valg lokalt, som etablering av en sentral valgenhet vil kunne ha. En

forutsetter at dette vil bli gjenstand for egne vurderinger når de nærmere operasjonelle rammer for en eventuell ny valgenhet, blir fastlagt.

Hovedelementer i rapporten

I sin rapport peker Difi på at med tanke på å sikre tilliten til en upartisk valgavvikling, ”kan det være grunn til å vurdere om det bør organiseres en større avstand mellom politisk ledelse og det administrative arbeidet med å gjennomføre valg. Dessuten er det behov for å skille ut de operative oppgavene for å sikre disse ressurser en mer kontinuerlig oppmerksomhet, og for å gi departementet økt kapasitet til å ivareta mer prinsipielle spørsmål. Et sentralt moment er at de operative oppgavene er i ferd med å utvides vesentlig pga. en mer ressurskrevende forsøksvirksomhet, bl.a. med elektronisk stemmegivning.

For å sikre en slik støtte til både departementet og det lokale gjennomføringsapparat må en slik valgenhet ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse. Rapporten anslår antall årsverk til 13 – 15, hvorav ca 8 tas ut fra eksisterende bemanning i KRD.

Når det gjelder prinsipper for organisering understreker Difi behovet for å velge en organisasjonsløsning som ivaretar behovet for å

”sikre tilliten til upartiskhet (som springer ut av rettssikkerhetshensynet) og behovet for faglig kvalitetssikring for å unngå feil. I tillegg kommer enkelte særlige hensyn og særtrekk ved den norske valgadministrasjonen, bl.a. er den svært desentralt organisert, det er en høy grad av tillit til at regler følges, og på sentralt nivå er det bare normer om god forvaltningsskikk som regulerer forholdet mellom politikk og administrasjon.”

Et sentralt element i den gjennomgang av måten dagens ordninger på området fungerer – og som dokumenteres i rapporten, er avklaring av roller og oppgaver mellom ulike aktører på oppgavefeltet. Tydeliggjøring av roller og oppgaver vil i seg selv bidra til å sette rettssikkerhet og faglig kvalitetssikring på dagsorden. Når det gjelder oppgavefordelingen mellom departementet og den foreslåtte nye sentrale valgenheten, er det Difis oppfatning at ”flest mulig oppgaver bør overføres for å gi den nye enheten en størrelse som gir et visst grunnlag for et fagmiljø og en effektiv drift.”

I dag er arbeidet med planlegging og gjennomføring av valg, lagt til Kommunal- og regionaldepartementet. Dette innebærer i prinsippet at statsråden kan gi instruks om hvordan arbeidet som skjer på området skal foregå. I rapporten diskuteres det ulike organisatoriske løsninger for valgenheten. Difis forslag er at den sentrale valgenheten organiseres som et direktorat med fokus på en klar faglig rolle. Ved å organisere valgenheten som et direktorat vil en kunne oppnå en større grad av faglig uavhengighet enn i dagens løsning, der denne funksjonen inngår som en del av departementets ordinære arbeid.

Difi anser det ikke som tilstrekkelig å basere denne uavhengigheten mellom de to berørte parter ved å etablere et ordinært departement – direktoratforhold. Det foreslås derfor følgende begrensninger i statsrådets formelle styringsmuligheter:

- Lovfesting av valgenhetens ansvar og rolle
- Avskjæring av departementets instruksjonsmyndighet når det gjelder enkeltvedtak
- Bruk av uavhengig klagenemnd for klager på lokalvalg og tilskuddstildeling
- Direktør ansatt på et langvarig åremål uten adgang til gjenoppnevning
- Vedtekter fastsatt i kgl.res. som markerer den upartiske rollen for valgenheten.

Lokalisering

Difi foretar også en gjennomgang av aktuelle problemstillinger knyttet til lokalisering av en slik ny valgenhet. I forbindelse med lokalisering vil Stoltenberg-regjeringens politiske plattform av oktober 2009 danne et viktig utgangspunkt. Her heter det;

”...ved etablering av nye statlige virksomheter legges generelt til grunn at disse skal lokaliseres utenfor Oslo. Unntak fra dette skal begrunnes særskilt. Det er et mål at også nye funksjoner som etableres som egne enheter i tilknytning til eksisterende statlige virksomheter lokaliseres utenfor Oslo.” (Regjeringen.no)

Med et slikt utgangspunkt skulle det være all grunn til å anta at en slik valgenhet vil bli lokalisert utenfor hovedstadsområdet. Det er derfor litt overraskende at Difi i sine oppsummerende kommentarer i rapporten trekker frem følgende punkter vedr kriterier for lokalisering:

- Det bør foreligge gode kommunikasjonsmuligheter fysisk og teknologisk
- Hvis det vurderes som helt nødvendig å få personer med nøkkelkompetanse til å bli med over i den nye enheten, kan et kriterium være begrenset reisetid fra Oslo slik at det er lettere å få slike personer til å bli med i en overgangsperiode.
- Tilgang til nødvendig kompetanse på lokaliseringsstedet, i første rekke juridisk og IT-kompetanse, gjerne også nærhet til slike fagmiljøer.
- Mulighet for samlokalisering med en vertsinstitusjon for å kunne utnytte administrative ressurser bedre, helst med en statlig virksomhet for å utnytte felles kompetanse på statlige fellessystemer og felles regler.

Hva er det en ønsker å si ved å etablere slike kriterier – at det bare er Osloområdet som er aktuelt lokaliseringssted? For samtlige storbyregioner foreligger det gode fysiske kommunikasjonsmuligheter. Bergen har f eks direkte flyruter til stort sett alle betydelige bysentre i Norge. Når det gjelder teknologisk kommunikasjon, vil IKT for de fleste byområders del, neppe være en hindring for en slik lokalisering.

Etablering av en sentral valgenhet er ikke noe prosjekt, men en varig institusjon. Å legge særlig vekt på hvor dagens ansatte i departementet som kan tenkes å følge med til en slik ny valgenhet, er bosatt, kan neppe regnes som et vesentlig kriterium for lokalisering av valgenheten. Rapporten legger stor vekt på at det er et fagmiljø for juridisk og IT kompetanse på de steder det kan være aktuelt å lokalisere enheten. En savner imidlertid et bredere perspektiv på den kompetanse en slik valgenhet vil ha behov for, for å utvikle en selvstendig faglig stemme i forhold til departementet. En slik supplerende kompetanse vil bla være knyttet til fagmiljøer som jobber med demokratiutvikling og analyser av valgresultater og gjennomføring av valg. Universitetet i Bergen har f eks et sterkt fagmiljø på dette området. Slik byrådet ser det, bør slike elementer tillegges vekt ved lokalisering av den nye valgenheten. Det vil være viktig for nasjonen å ta i bruk den kompetanse som dette miljøet representerer.

Effektiviseringsgevinster

Oppbygging av en egen valgenhet kan bidra til en mer effektiv utnyttelse av de ressurser som samlet brukes i avvikling av kommune- og stortingsvalg. I dag er det den enkelte kommune som forestår gjennomføring av valgene og er ansvarlig for anskaffelse av nødvendige dataløsninger for å gjennomføre valget. I rapporten pekes det på at:

”For å redusere arbeidsbyrden og kostnadene for kommunene og for å unngå parallelle anskaffelsesprosesser i alle kommunene er det som nevnt KRDs vurdering at en sentral valgenhet bør påta seg å forvalte og drifte ett felles valgdatabasystem som kan tilbys alle kommuner.”

Byrådet legger til grunn at etablering av en ny sentral valgenhet, vil bidra til både en mer helhetlig og en mer kostnadseffektiv oppgaveløsning på området.

Begrunnelse for fremleggelse for bystyret:

Byrådets fullmakter § 5:

”Byrådet avgir høringsuttalelser på vegne av Bergen kommune. Høringsuttalelser i prinsipielle saker som samtidig innebærer politiske avveininger, skal avgis av bystyret. Høringsuttalelser avgitt av byrådet sendes uten ugrunnet opphold bystyrets kontor til orientering.”

Uttalelsen er av prinsipiell karakter og innebærer politiske avveininger.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Bystyret vil gi slik uttalelse til forslag om mulig etablering av en ny sentral valgenhet:

1. Bergen bystyre slutter seg til forslaget fra Direktorat for forvaltning og IKT om å etablere en ny sentral valgenhet.
2. Valgenheten bør etableres som et direktorat, men med rammebetingelser som sikrer valgenheten en faglig uavhengighet i forhold til departementets ordinære styringsfunksjoner. Det bør skje en lovfesting av valgenhetens ansvar og rolle og avskjæring av departementets instruksjonsmyndighet når det gjelder enkeltvedtak.
3. Etablering av en ny valgenhet må være forankret i ivaretagelse av faglig hensyn på oppgaveområdet, knyttet opp mot prinsipper om forvaltningens partipolitiske nøytralitet og upartiskhet.
4. Valgenheten må bygges opp med en kapasitet og kompetanse som kan gi råd og avlastning for kommunene som gjennomføringsorgan hva angår avvikling av valg.
5. Arbeidet på dette området må underlegges en stor grad av åpenhet.
6. I tilknytning til den nye valgenheten etableres det en klagenemnd som håndterer klager både i forbindelse med kommunevalg, stortingsvalg og ulike typer folkeavstemminger.
7. En vil anbefale at direktør for valgenheten ansettes på et langvarig åremål
8. En ny valgenhet må lokaliseres uavhengig av departementet. Slik sett bør det tillegges stor vekt å etablere den nye enheten utenfor osloområdet.
9. I tillegg til å følge opp prosjekter og utviklingsarbeid initiert av departementet, bør den nye valgenheten også få et mandat til på eget initiativ å planlegge og følge opp forsøks- og utviklingsarbeid på dette oppgaveområde.
10. Valgenheten bør følgelig lokaliseres til en by som i tillegg til Difis kriterier om god tilgang på juridisk og IT kompetanse, også har kompetansemiljøer knyttet til demokratiutvikling i forbindelse med valg, samt forskning på valgavvikling og valgresultater.

11. Bergen bystyret vil peke på at det bør være i nasjonens interesse å kunne nyttiggjøre seg det høyt kompetente miljøet som er etablert ved Universitetet i Bergen på dette området, ved å legge valgheten til Bergen.
12. For å sikre et godt samspill mellom departementet som øverste fagorgan på området og et fremtidig direktorat, er det viktig at en i det videre arbeid også fokuserer på de oppgaver som på dette området blir liggende igjen i departementet. Utredningen som foreligger gir i begrenset grad innsikt i hvilke oppgaver dette er, og omfanget av dem.

Monica Mæland
byrådsleder

Saksutredning:

Mandat for utredningen

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) v/Juridisk seksjon i Kommunalavdelingen har gitt Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) i oppdrag å utrede etablering av en sentral enhet underlagt departementet. En slik enhet er tenkt å overta KRDs arbeid med forberedelse og gjennomføring av valg.

Basert på mandatet innebærer dette at utredningen er avgrenset til å omfatte følgende elementer:

- ”Utdype fordeler og ulemper ved å opprette en egen valgenhet under KRD
- Kartlegge og vurdere hvilke oppgaver det er aktuelt å overføre fra KRD til en egen valgenhet, samt ev. nye oppgaver
- Gjøre rede for hvordan tilsvarende oppgaver er organisert i Danmark, Sverige og eventuelt andre land i den grad dette vurderes som relevant
- Vurdere hvilken type og grad av faglig og/eller administrativ uavhengighet en slik valgenhet ev. bør ha
- Vurdere konsekvenser av en utlokalisering av en slik valgenhet, samt angi kriterier for et vellykket stedsvalg
- Påpeke eventuelle uløste spørsmål mht. rolle/oppgavefordeling mellom stat og kommune som en ny valgenhet kan medføre
- Gi innspill til hvordan organisering av en egen valgenhet bør skje prinsipielt og praktisk, herunder hvilke tidsperspektiver som kan legges til grunn for framdriften av arbeidet”.

Som et ledd i arbeidet med å avklare rammene for en ny sentral valgenhet, har direktoratet foretatt en gjennomgang og klargjøring av sentrale prinsipper for organisering av offentlig virksomhet hvor organisasjonsenheten tillegges myndighetsutøvelse.

Generelt styringsprinsipp

Organisasjon er et redskap for å nå mål. Når en foretar endringer i måten en styrer, følger opp og utvikler et oppgaveområde på, er det viktig å være tydelig på hvilke mål en ønsker å oppnå. I den forbindelse diskuteres det i utredningen om en ny sentral valgenhet først og fremst skal ha en iverksettende *sekretariatsrolle* begrenset til å forvalte et detaljert regelverk, samt yte tjenester til brukerne (bla kommunene), eller om enheten i tillegg skal en mer faglig *direktoratrolle* som også omfatter å være faglig rådgiver for departementet og å være et kompetanseorgan utad. Hvilken rolle den nye valgenheten skal ha, vil også ha betydning for departementets rolle og oppgaver. Hvordan en i fortsettelsen politisk skal styre dette oppgaveområdet, blir følgelig av stor betydning.

I prinsippet bør en velge den organisatoriske løsningen som best bidrar til måloppnåelse. I utredningen pekes det på at

”Som et redskap for å realisere demokratisk fattede vedtak må statsforvaltningen være *politisk styrbar*. Statsråden står dessuten ansvarlig overfor Stortinget for det statsforvaltningen gjør og eventuelt unnlater å gjøre. Forvaltningen må derfor i utgangspunktet innrettes hierarkisk slik at det er en ubrutt instruksjonslinje fra statsråd og nedover, og dessuten må det være klare grenser mellom departementenes ansvarsområder, slik at det ikke vil være tvil om hvilken statsråd som står til ansvar for de ulike saksområdene. Samtidig må politisk ledelse ha reell mulighet til å kunne samordne på tvers av departementsgrensene.”

En slik hierarkisk styringslinje må holdes opp mot andre hensyn som skal ivaretas. I noen tilfeller vil det være gode grunner som tilsier at et forvaltningsorgan etableres med en større autonomi enn det som er hovedprinsippet. Slike grunner kan f.eks. være at det aktuelle organet har oppgaver som stiller særlige krav til upartiskhet. Instruksjonsmyndigheten kan i slike tilfeller begrenses i større eller mindre grad. Et forvaltningsorgan vil imidlertid aldri kunne være *helt* uavhengig. Statsråden vil ha et generelt sektoransvar, og selv om det aktuelle organet har faglig frihet vil uavhengigheten være begrenset i økonomiske og administrative henseender, ikke minst grunnet avhengighet av finansiering over statsbudsjettet. Faglig uavhengighet vil være viktig for en ny sentral valgenhet. Difi foretar en utredning på dette punkt som er en nyttig påminnelse om forholdet mellom politikk og fag også for Bergen kommune som en parlamentarisk styrt kommune:

”Iverksettelsen av politiske mål og føringer skal preges av faglighet, bl.a. gjennom forsvarlig og kunnskapsbasert virkemiddelbruk og håndhevelse av regelverk. Gode faglige vurderinger og faglig skjønn vil være avgjørende for at man velger de virkemidlene og den iverksettingen som er best egnet til å fremme politiske mål og til unngå faglige/rettslige feil. Forvaltningens rådgivning overfor politisk ledelse skal bygge på dokumentert, gjerne forskningsbasert kunnskap, supplert med beste faglige skjønn, ikke på antakelser om hvilke råd statsråden ønsker å få.”

Det er ivaretagelse av denne type hensyn som leder Difi til å konkludere med at en ny sentral valgenhet bør etableres som et direktorat med en stor grad av uavhengighet fra departementet hva angår direkte politisk styring og instruksjon.

Rettsikkerhet

Rettsikkerhet kan knyttes til forvaltningens *partipolitiske nøytralitet* og *upartiskhet*. Politisk ledelse skal ikke kunne overstyre avgjørelser på tvers av loven. Forvaltningen er ikke bare et redskap for den sittende politiske ledelse, men også en ressurs for demokratiet. Sterk vekt på dette hensynet kan tilsi avstand fra politisk ledelse, for eksempel ved å legge oppgaver til direktoratsnivå supplert med formelle sikringsmekanismer mot overstyring, bl.a. ved å avskjære departementets instruksjonsmyndighet i enkeltsaker.

En slik analyse bidrar til å forsterke Difis anbefaling når det gjelder organisasjonsform for en ny sentral valgenhet og direktoratet understreker bla i utredningen:

”Innenfor andre forvaltningsområder dreier spørsmålet om faglig uavhengighet seg gjerne om å skjerme sektorfaglige konsekvensvurderinger mot løpende politisk styring. På valgområdet vil det i første rekke dreie seg om rettsikkerhetsverdiene upartiskhet og partipolitisk nøytralitet ved gjennomføring av valg. Valgfaglige vurderinger vil i stor grad være juridiske vurderinger om korrekt anvendelse av valglov og forskrifter og med vekt på upartiskhet. Det som kan komme i tillegg, er bl.a. faglige konsekvensvurderinger av forsøk og regelendringer, herunder i prinsippet også virkninger av ulike utforminger av valgordningen.

Den særskilte vektleggingen av upartiskhet tilsier at ingen politiske aktører skal kunne få utilbørlig innflytelse på gjennomføringen av valgene, og at det heller ikke gis grunnlag for å danne slike oppfatninger. En sentral valgenhet bør ut fra dette organiseres med en viss grad av formell uavhengighet av politisk ledelse.”

Oppgaver på området i dag

Utredningen fra Difi har en konklusjon som innebærer at store deler av det arbeid som i dag gjøres i departementet, vil være aktuelle å overføre til en ny sentral valgenhet. I rapporten listes følgende arbeidsoppgaver opp som i dag er tillagt departementet:

Regelverksforvaltning

- Lov og forskriftstolkning, fortrinnsvis ved prinsipielle spørsmål.
- Initiere og vurdere endringer i rammebetingelsene for gjennomføring av valg, herunder endringer av valgordningen.
- Utarbeide forslag til lovendringer, bl.a. basert på evalueringer og forskning
- Besvare henvendelser om lovforståelse

Myndighetsutøvelse

- Fastsette forskrifter, bl.a. vedr. de kommunale valgstyrenes manntallsføring og bruk av valgkort
- Behandle klager ved lokalvalg
- Sekretariat for Riksvalgstyret. Forberede klagesaker for Riksvalgstyret ved riksvalg.
- Tildel tilskudd til organisasjoner mv. for iverksetting av tiltak for å øke kunnskap om valg og å øke valgdeltakelsen
- Med hjemmel i forskrift fastsette formularer for valgprotokoller for alle valgorganer lokalt og regionalt

Administrative oppgaver

- Beredskap
- Forvalte budsjett for gjennomføring av alle valg
- Forberede oppgjør for fordeling av utjevningsmandatene for riksvalgstyret

Utviklingsoppgaver

- Evaluere valget og utarbeide rapport
- Initiere, iverksette og evaluere forsøk der hensikten er å prøve ut andre måter å gjennomføre valg på, enn det som følger av valgloven
- Pådriver for utvikling og forskning knyttet til valg
- Valgnattprosjektet (database for innsamling av bakgrunnsinformasjon og valgresultater til nyhetsformidling og statistikk)
- Utvikle et sentralt valgdatasystem (under planlegging, se pkt. 5.2).

Informasjon og veiledning

- Planlegge/gjennomføre informasjonskampanjer
- Utarbeide/distribuere informasjonsmateriell til kommuner og fylkeskommuner (til bruk overfor velgerne)
- Utarbeide opplæringsmateriell, drive veiledningsvirksomhet og avholde opplæringskonferanser for kommuner og fylkeskommuner, fylkesmenn
- Veiledningsansvar ved lovendringer og forskriftsfastsetting i tilknytning til sametingsvalget³, samt enkelte veiledningsoppgaver overfor kommunene og Sametingets administrasjon ved gjennomføring av sametingsvalget
- .Ta imot utenlandsbesøkende/valgobservatører, informere, representere
- Løpende informasjon til mediene og allmennheten
- Besvare henvendelser fra kommuner, fylkeskommuner og andre.

Praktisk tilrettelegging for gjennomføring

- Utforme, bestille og trykke valgmateriell til forhåndsstemmegivning innenriks og utenriks (stemmeseddel, stemmeseddelkonvolutt, omslagskonvolutt, ekspedisjonskonvolutter)
- Utforme, bestille og trykke informasjonsmaterieil beregnet på stemmemottakere utenriks
- Tilrettelegge for stemmegivning utenriks. Oppnevne stemmemottakere. Distribuere materieil.
- Ha en koordineringsfunksjon, for eksempel når det gjelder anskaffelser av materieil.

Anslått ressursforbruk på nasjonalt nivå

Juridisk seksjon anslår at det i gjennomsnitt går med ca 10 årsverk (9,5 i mellomvalgår) til disse oppgavene samlet, inklusive forsøk med e-valg og utvikling av et sentralt valgdatasystem. Innleide ressurser til utviklingsoppgaver kommer i tillegg.

Oppgaver for kommuner og fylkeskommuner

Kommuner og fylkeskommuner har følgende oppgaver med forberedelse og gjennomføring av valg:

- Ta imot og eventuelt godkjenne og offentliggjøre forslag til valglister
- Tilskrive foreslåtte kandidater og opplyse om adgang til fritak
- Legge ut manntallet for offentligheten og korrigere ev. feil
- Bestilling og utsending av valgkort til velgerne
- Bestilling av stemmesedler og distribusjon til valglokalene
- Kommunene står for tilrettelegging og gjennomføring av forhåndsstemmegivning og valgtingsstemmegivning
- Kommunene skal sørge for opptelling av stemmer, rapportering av valgresultater til valgnattdatasystemet, og valgoppgjør ved kommunevalg
- Ved fylkestingsvalg og stortingsvalg skal kommunen sende alle stemmesedler til fylkesvalgstyret for kontroll etter opptelling. Fylkesvalgstyret foretar deretter valgoppgjør.

Valgforberedelse og -gjennomføring kan foretas manuelt, noe som fortsatt praktiseres i de minste kommunene. De fleste kommuner kjøper et valgadministrativt datasystem (fra privat leverandør) med elektronisk manntall.

Arbeidet i den enkelte kommune ledes av et valgstyre. Tilsvarende gjelder på fylkeskommunalt nivå.

Svensk ordning

Av våre naboland er Sverige det landet som er kommet lengst med formalisere en uavhengighet når det gjelder organisering og oppfølging av arbeid knyttet til valg. Her ligger det sentrale ansvaret for planlegging og gjennomføring av valg og folkeavstemninger, inkludert valg til Sametinget og Europaparlamentet, hos *Valmyndigheten*. Valmyndigheten ble opprettet i 2001 som en ordinær svensk myndighet under Justitiedepartementet.

Utvikle gode fellesløsninger

I forbindelse med tidligere utredninger er det kommet frem flere forslag som kan bidra både til økt rettssikkerhet og økt effektivitet i kommunens oppgaveløsning. I den forbindelse peker Difi bla på følgende:

”Den enkelte kommune og fylkeskommune bestemmer selv om de vil benytte valgadministrative datasystemer som verktøy ved gjennomføring av valg og skannerløsninger for maskinell opptelling. Slike valgdatabaser må i så fall kjøpes fra private leverandører som har eierskapet til det enkelte system. Prinsipielt sett kan dette ha en rekke betenkelige sider bl.a. ut fra hensynene til å sikre kontroll og legitimitet, minimalisere feil, fremme samordning, redusere kostnader mv.

Med tanke på økende krav bl.a. fra kommuner, politikere og medier om at statlige myndigheter har sterkere styring og kontroll med gjennomføring av valg, har departementet derfor vurdert det som hensiktsmessig å påta seg ansvaret for å utvikle og tilby alle landets kommuner et felles valgdatabaser. Dette vurderes å være i tråd med ønskene fra kommuner og fylkeskommuner. Riksvalgstyret og Stortingets fullmaktskomite har sluttet seg til dette med den merknad at et slikt felles system også må gi mulighet til kretsvis innrapportering fra alle kommuner, jf. Innst. 1 S (2009-2010).

Utvikling og forvaltning av et slikt system vil imidlertid forutsette en operativ kapasitet og kompetanse, bl.a. til å utvikle og drifte systemet, som det ikke er hensiktsmessig å utvikle i departementet. Dette gir ekstra tyngde til behovet for å opprette en egen valgenhet.”

Det er et åpenbart potensial for å ta i bruk mer kostnadseffektive løsninger i forbindelse med gjennomføring valg i den enkelte kommune. En valgenhet med en mer faglig direktoratrolle der en i større grad enn i dag kan se mer helhetlig på arbeidsoppgavene knyttet til avvikling av valg, vil representere et første skritt for å realisere dette potensial.

Lokalisering av en ny sentral valgenhet

Som pekt på ovenfor vil det være viktig å få til en stor grad av uavhengighet mellom valgenheten og departementet, slik at en på en på en tydelig måte kan ivareta hensynet til partipolitisk nøytralitet og upartiskhet. I sin utredning tar Difi opp denne problemstillingen også i forbindelse med lokalisering av den nye enheten. Det pekes i den forbindelse på at:

”Fysisk avstand har i enkelte sammenhenger vært framholdt som et virkemiddel for økt faglig uavhengighet. Det kan argumenteres for at et underliggende organ – bevisst eller ubevisst – vil være mer tilbøyelig til å tilpasse seg departementets syn og holdninger når de to organene har så kort avstand til hverandre at de ansatte omgås daglig og lett kan danne uformelle nettverk. Etter vår oppfatning kan dette ha gyldighet i den forstand at underliggende organ med behov for uavhengighet ikke bør plasseres i regjeringskvartalet med adgang til felles møterom, lunsjrom osv. I tilfellet med en sentral valgenhet er det uansett neppe relevant å vurdere en lokalisering i umiddelbar nærhet til departementet.”

En lokalisering av den nye valgenheten til Bergen, koplet opp mot sterke fagmiljøer ved f.eks. Universitetet i Bergen vil slik sett kunne være en gunstig løsning for å ivareta den faglige uavhengigheten mellom valgenheten og departementet.